

АДВОКАТЪТ, УЧЕНИЯТ, ПОЛИТИКЪТ, ДЪРЖАВНИКЪТ Д-Р СТОЯН ДАНЕВ. 165 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО МУ

*Евгени Йочев**

Д-р Стоян Данев е представител на поколението адвокати, станали министър-председатели на България през първите години на XX век. Активен участник в организирането и управлението на софийската адвокатура. Университетски преподавател и учен. Един от известните и достойни шуменци, оставили името си в политическата, научната и културната история на страната.

Стоян Петров Данев е роден на 26 януари 1858 г. в Шумен в крайно бедно семейство. През 1873 г. завършва местното класно училище. Заминава за Чехия, където учи в гр. Кьониград (Kralove Hradec – Храдец Кралове) от 1873 до 1876 г. През юли 1876 г. напуска училището и се включва в четата на Филип Тотю, за да участва в Сръбско-турската война. След войната се завръща отново в Храдец Кралове. Получава гимназиална диплома в Прага (1878). Следва право в университета в Цюрих. Продължава образованието си в Лайпцигския университет (1879). Признава, че е „задължен“ на този университет. Учи година и в баварския университетски център Ерланген. През март 1881 г. получава титлата „доктор на правото“ в Хайделберг. Оттам отива в Лондон, където наред с усвояването на английски език седем месеца се запознава с традициите, с политическия и парламентарния живот на Острова.

През есента на 1881 г. Ст. Данев се записва за студент в дипломатическия отдел на престижния парижки университет Ecole de Sciences Politiques („Екол дьо сианс политик“). Тук той се отдава по-задълбочено на научни изследвания. През 1882 г. по-

* Доцент, доктор на историческите науки.

сещава Италия, а година по-късно в Париж защитава дисертационния си труд по политически науки.

Във френската столица Ст. Данев се запознава с Драган Цанков. За него тази среща има „историческо значение“, защото предопределя бъдещите му идейни възгледи и мястото му в политиката. Както самият Ст. Данев казва, оттогава той става „политически привърженик“ на лидера на либералите. Живият му интерес към случващото се в страната и към конституционните проблеми проличава в статиите, които пише като студент за в. „Марица“, в. „Братство“, в. „Светлина“ и сп. „Наука“.

Д-р Ст. Данев се завръща в България след 10 години с европейско образование, със задълбочени знания в областта на правото и на политическите науки. Свободно владее чешки, немски, френски и английски език.

Като стипендиант д-р Ст. Данев веднага е назначен за главен финансов инспектор в Министерството на финансите (25 ноември 1883 г.). В началото на 1884 г. е избран за член на Кодификационната комисия при Министерския съвет. А от юли същата година е адвокат в София и член на Софийската адвокатска колегия. Като основание за упражняване на професията в списъка на адвокатите и помощник-адвокатите, приписани към Софийския окръжен съд, се посочва „образование юрист“. Юридическото образование, голямото желание и вътрешната убеденост, че това е неговото призвание, превръщат адвокатството в основна и любима професия на д-р Ст. Данев, от която той се отделя само когато е ангажиран в управлението на страната. В мемоарите си пише, че началото е било съпътствано с „доста мъчности“. Те се дължат и на недостатъчното познаване на правораздавателната система – за разлика от много свои колеги той няма практика на съдия или прокурор. Справя се с многобройните проблеми и трудности с упоритост и постоянство. Среща разбиране и подкрепа от видните адвокати д-р Константин Помянов и Яков Геров. Откровено признава, че получава „скромни“ възнаграждения. Като илюстрация описва образно и първия си хонорар, който се състои от „няколко ябълки, които селянката, моята клиентка,

след благополучното привършване на делото, извади от пазухата си и ми ги даде на ръка“. С годините благодарение на престижното място, което заема в адвокатската йерархия, финансовото му положение се подобрява така, че спокойно да влезе в политиката.

Д-р Ст. Данев се включва активно в бурния политически живот, който кипи в страната. Той е един от най-верните сподвижници и последователи на лидера на умерените либерали Др. Цанков, отстоява неговата позиция по конституционния въпрос и формирането на самостоятелното правителство на Либералната партия (1 януари – 29 юни 1884 г.). При разцеплението на партията след „зряла преценка на всички съображения за и против“ застава безусловно на страната на Др. Цанков. В очите на младия либерал Цанков е „тип на истински демократ“. Д-р Ст. Данев запазва уважението си и към водача на крайните либерали П. Каравелов, който му импонира със своите знания и честност. Сравнявайки двамата лидери Цанков и Каравелов, той заключава: „Др. Цанков нямаше тази начетеност, нямаше и тая ловкост в разискванията. Но се налагаше със своя здрав разсъдък и твърдост в отстояване на веднъж... зетите решения. За тяхната защита беше готов да подаде ръка на своя политически противник“. Д-р Ст. Данев подчертава „образцовата честност“ на Др. Цанков и посочва, че за разлика от П. Каравелов той „не търпи безчестните, даже когато се показваха нему всецяло предани“.

Д-р Ст. Данев защитава предложението на правителството на Др. Цанков цената за откупуването на жп линията Русе – Варна (януари 1884 г.) да бъде 48 млн. лв., което предизвиква остра реакция на опозицията. По повод на този спор Симеон Радев отбелязва, че „в своето усърдие да защити Цанкова д-р Данев отиваше даже още по-далече: той признаваше на компанията права, които европейските юристи ѝ отричаха“. Младият либерал споделя мнението, че България трябва да плати лихвите на жп компанията за периода 1875 – 1 юли 1878 г., които Турция не е плащала.

По време на управлението на крайните либерали д-р Ст. Данев подкрепя безусловно русофилските възгледи на Др. Цанков и разкрива своето разбиране за русофилството като същност и по-

литика: русофил е всеки „общественик, който по крупните външни въпроси води с Русия... политика на открити карти“, а вътрешната му политика е „съвършено независима“. Въпреки уважението му към П. Каравелов като главен редактор на цанковисткия вестник „Средец“ (1884–1886) д-р Ст. Данев си позволява да напада и обижда министър-председателя. Той обяснява това свое поведение с желанието „да правим опозиция“ и признава, че „бяхме малко-много издробенели“. Софийският окръжен съд уважава жалбата на П. Каравелов и го осъжда за нанесена обида.

Младият д-р Ст. Данев нарича Съединението „пловдивски преврат“, но застава твърдо зад него. Той анализира събитието и последиците от него от русофилски позиции и стига до извода, че то води до първия сериозен разрыв между „освободителите и освободените“. Макар и победителка в Сръбско-българската война, България не получава никакви териториални или финансови придобивки. Той обяснява този факт с „фаталното преплитане на интересите“ на Русия, Австро-Унгария и Англия.

След преврата от 9 август 1886 г. д-р Ст. Данев е член на депутатията от либерали начело с Др. Цанков, която на 13 септември посреща генерал-майор барон Николай Каулбарс. Следвайки русофилската политика на партията, той оценява отстраняването от престола на княз Александър I Батенберг от гледна точка на бъдещите българо-руски отношения и смята русофилството за естествен резултат и отзвук от извоюваното с руска помощ Освобождение.

Отношенията между д-р Ст. Данев и Др. Цанков в личностен, идеен и политически план предизвикват уважение. За д-р Ст. Данев по-възрастният с 30 години лидер на партията е първи учител и пример в политиката. От своя страна Др. Цанков се отнася с респект към европейското образование и култура на д-р Ст. Данев. Човекът, чийто остър и пиперлив език не знае граници, който не се съобразява с никого, не е казал една лоша дума за своя ученик и наследник. Това прави впечатление на публициста С. Радев, който отбелязва по повод на срещите си с Др. Цанков във връзка с написването на „Строителите на съвременна България“: „Той

не беше ласкав и за някои от своите именити привърженици... За д-р Данев обаче той винаги говореше с уважение“. Търсейки отговор на загадката за „странната“ близост на тези две толкова различни личности, проф. Елена Стателова с право отбелязва: „Може би в основата на взаимното им привличане стои точно противоположността в характерите им...“.

В деня на военните бунтове в Силистра и в Русе – 19 февруари 1887 г., д-р Ст. Данев е обвинен в подкрепа на заговорниците и затворен в Черната джамия в София заедно с П. Каравелов и други арестувани русофили.

По време на управлението на Ст. Стамболов д-р Ст. Данев остава в България и упражнява активна адвокатска дейност. Той се явява по различни дела в цялата страна и в трите съдебни инстанции. За богатата му адвокатска практика в края на 80-те и началото на 90-те години свидетелстват и делата, по които пледира във Върховния касационен съд (ВКС). През 1889 г. той е адвокат по две дела. На 18 ноември е защитник на Христо Сариев, бивш луковитски околийски началник, осъден от Русенския апелативен съд (РАС) на 3 години окови за злоупотреба с правителствени пари и нанасяне на побой на арестувано лице, заподозряно в кражба. Върховният касационен съд оправдава Хр. Сариев по обвинението за злоупотреба, но го осъжда на двенеделен тъмничен затвор за нанесен побой на две лица. Месец по-късно, на 14 декември, д-р Ст. Данев е адвокат на Тодор Пенев (бивш полицейски пристав в Силистра) срещу издадената от РАС присъда – едноседмичен тъмничен затвор за нанесен побой на лицето Юрдан Паскалеску. Върховният касационен съд потвърждава присъдата.

На 21 март 1890 г. д-р Ст. Данев защитава Петър Шалварджиев, осъден от РАС на 3 месеца затвор за вземане чрез измама на пари при изпълнение на служебните му задължения. Върховният касационен съд го оправдава. Интерес представлява и делото от 12 април 1890 г., в което д-р Ст. Данев участва заедно с д-р Д. Греков и д-р К. Стоилов – по апелативната жалба на четирима подсъдими срещу присъдата на Софийския апелативен съд (САС) за „даване и вземане на взятка“. Д-р Ст. Данев е адвокат на

Ст. Джансъзов (бивш член-секретар при комисията за господарските и чифлишките земи в Ломски и Видински окръг), обвинен във вземане на рушвети от клиентите на д-р Д. Греков (Али Махмудов) и на д-р К. Стоилов (Хаджи Н. Петков и Омер бей Емин Бегов) с цел да приключи споровете по чифлишките им земи в тяхна полза. Върховният касационен съд връща делото във Видинския окръжен съд с мотива, че подлежи на разглеждане като първа инстанция от окръжен съд поради това, че Ст. Джансъзов е приказен (назначен със заповед) чиновник, а не указан (назначен с указ).

Адвокат д-р Ст. Данев е защитник и на Никола Александров (бивш разградски финансов началник) и на Юрдан Радев (полицейски стражар в Поповска околия), осъдени от РАС на 3 месеца тъмничен затвор за нанесен побой на Ахмед Карахасанов при изпълнение на служебните им задължения. Делото се гледа на 22 юни 1892 г. Върховният касационен съд постановява месец и половина тъмничен затвор за Александров и един месец за Радев, както и да заплатят солидарно 500 лв. на потърпевшия и съдебните разноски по делото.

През пролетта на 1894 г. (24 март) д-р Ст. Данев е адвокат на Г. Винарски (бивш старши писар при Ломското окръжно управление), който заедно с Г. Милошев (бивш финансов чиновник при същото управление) е обвинен в злоупотреба с правителствени пари. Всеки от тях е осъден от САС на 5 месеца тъмничен затвор. Върховният касационен съд намалява присъдата на по 3 месеца затвор и ги осъжда да заплатят на хазната злоупотребените пари в размер на 1967 лв. и 68 ст.

Д-р Ст. Данев е един от изявените защитници на противниците на режима на Ст. Стамболов. Той е адвокат на д-р В. Моллов и на Д. Карастоянов по делото срещу убийците на министъра на финансите Хр. Белчев (1892). Приносът му за тяхното оправдаване е безспорен. В центъра на своята защита д-р Данев поставя два основни момента. Първо – липсата на доказателства за участието на двамата обвинени в този престъпен акт, и второ – извеждането на обществените заслуги и доброто материално положение на д-р

В. Моллов като водещ аргумент, оневиняващ неговия клиент. Този подход се оказва успешен, въпреки че останалите участници в процеса го смятат за некоректен спрямо другите подсъдими. Д-р Ст. Данев е защитник и на митрополит Климент заедно с д-р К. Стоилов и д-р В. Радославов (7 февруари 1894 г.). Разочарован от „неблагоприятно настроените срещу подсъдимите“ съдии, той убедено и с болка обобщава, че по тези процеси е смело да се каже, че „българската Темида е стояла на висотата на положението си“. Участието му в знаковите политически процеси е израз на гражданската и партийната му позиция на противник на Стамболовото управление, но и признание за неговия професионализъм и авторитет.

Пledoариите на д-р Ст. Данев се отличават с ясна мисъл, с богат език и култура, с дълбочина на правния анализ и убедителност на аргументите. Той се отнася с такт и уважение към участниците в делата и държи на адвокатската етика и морал. Качествата му на юрист и адвокат са оценени от Министерството на правосъдието (МП) и на 6 март 1895 г. със заповед на министър Д. Минчович № 98 той е назначен за член на изпитната комисия при МП „за испитванието на лицата, желаещи да станат адвокати“, от 1 до 10 май с.г.

Д-р Ст. Данев се включва и в организирането на столичната адвокатура – една твърде тежка задача, чието решаване е обременено от политически пристрастия и амбиции. Д-р К. Стоилов го обвинява в „егоистични агитации“, станали една от причините за провала на събранието за избор на Софийски адвокатски съвет (13 март 1893 г.).

Без да се отказва от либералните си възгледи и принадлежност, д-р Ст. Данев е един от учредителите на Народната партия (3 юни 1894 г.) и член на нейното настоятелство. Може би това се дължи на добрите отношения, които той има с д-р К. Стоилов, установени в съвместната им адвокатска практика. Д-р Ст. Данев отказва министерски пост в самостоятелното правителство на д-р К. Стоилов, както и софийския кметски стол, но влиза в състава на Централното бюро на партията. Избран е и за общински съвет-

ник. Решението му е лично и не ангажира Либералната партия, която е напълно дезорганизирана поради заминаването на Др. Цанков в чужбина след идването на власт на Ст. Стамболов.

С подкрепата на правителството и на Народната партия д-р Ст. Данев е избран за депутат в VIII ОНС (15 октомври 1894 – 10 октомври 1896 г.) от Враца и за подпредседател на Народното събрание (I РС, 15 октомври – 20 декември 1894 г.; II РС, 19 октомври 1895 – 4 февруари 1896 г.). Вече вътре в голямата политика, той констатира, че в нея има „за жалост само интриги и лични разправии“. Сътрудничеството му с консерваторите завършва с отказа да поеме Министерството на правосъдието при реконструкцията на народняшкия кабинет (февруари 1896 г.).

Макар и идеен противник на Ст. Стамболов, човекът и политикът д-р Ст. Данев е потресен от жестокото убийство на бившия министър-председател (3 юли 1895 г.), но смята за неоснователни обвиненията срещу правителството за съучастие в престъпния акт. Той характеризира Стамболов като „един виден общественик, който въпреки всички свои прегрешения е имал заслуги за България, а па и с волевия си характер е могъл да ѝ бъде полезен и в бъдещи размирни времена“. Не отива обаче на погребението му.

След падането на режима на Ст. Стамболов д-р Ст. Данев продължава активно да упражнява адвокатската професия. Първата му копирна книга (11 февруари 1893 – 18 август 1898 г.) съдържа сведения за неговата богата и разнородна адвокатска дейност. В нея са включени 736 писма. Само през втората половина на август 1894 г. той има 18 дела. Запазената в архива т.нар. Паметна книга от 1897 г. се отличава с хубавия и четлив почерк и краснопис. Тя дава възможност да се види сериозният му и отговорен подход към всяко дело. Книгата съдържа три графи: „1) пореден номер и дата; 2) какво има да се помни и 3) извършено ли е и кога“. Става дума за подаване на въззивни жалби и заявления, за заплащане на берии и такси, за вземане на документи, за съобщаване нещо на някого и др. Това се вижда от сведението, записано под № 2 от 2 април: „да се вземе препис от софийския апела-

тивен съд по делото на Ахмед Бей Челебийски от гр. Фердинанд, платен от него и да му се направи касационна жалба за разности, по които е оставил 50 лв. Взет препис на 19 април“. Под № 11 от 3 май се чете: „До 9 май 1897 г. е срокът за подаване апелативна жалба по делото на Меджидиева“ и т.н.

Д-р Ст. Данев продължава да се явява по дела във ВКС. На 21 ноември 1894 г. той е защитник на Владимир Шиков (бивш радомирски и brezнишки околийски началник), който е осъден от САС на една година затвор за нанесен побой и незаконно арестуване на Симо Петров. Върховният касационен съд го осъжда на шест месеца и две седмици тъмничен затвор. Два дни по-късно д-р Ст. Данев пледира в защита на Димитър Георгиев (бивш секретар при Поповското околийско управление), осъден от РАС на 8 месеца затвор за незаконно арестуване на Киро Попов и Петко Маринов. Върховният касационен съд постановява присъда от шест месеца и седем дни затвор. През 1895 г. (23 октомври) д-р Ст. Данев е адвокат на Димитър Романов (бивш околийски началник на Силистра), оправдан от РАС по обвинението му в нанасяне на побой и оскърбление на Цанко Кесяков от същия град. Върховният касационен съд потвърждава оправдателната присъда. През следващата 1896 г. на 22 април д-р Ст. Данев се явява по делото на Д. Маринов (бивш директор на мъжката гимназия в Русе), осъден от РАС за злоупотреба с държавен имот на 3 месеца затвор с ходатайство за една седмица. Върховният касационен съд потвърждава присъдата, но с ходатайство за помилване и освобождаване от наказателна отговорност. На 29 април д-р Ст. Данев е защитник и на Атанас Ноев (бивш варненски полицейски пристав), осъден от РАС на 7 дни затвор за нанасяне на удари на Теохар Георгиев от Варна. Върховният касационен съд потвърждава решението на апелативните съдии, допълвайки го „с ходатайство за помилване“. На 7 юли 1897 г. д-р Ст. Данев е адвокат на Илия Цоловски (бивш контролор при Софийското държавно ковчежничество), осъден от САС по обвинение в съзнателно участие в злоупотреба с правителствени пари, както и във фалшифицирането на квитанционните книги на 5 години строг тъм-

ничен затвор и лишаване от права по т. 1–4 от чл. 30 на Наказателния закон (НЗ) за срок от 7 години. Върховният касационен съд отменя присъдата на САС и оправдава Ил. Цоловски. Два месеца по-късно (24 септември) д-р Ст. Данев пледира в защита на Христо Писарев (бивш врачански околийски началник, а по време на делото – околийски началник на гр. Фердинанд). Подсъдимият е осъден от САС като първа инстанция на пет дни затвор и да заплати съдебните разноски за това, че е ударил плесници на улицата и в полицейския участък на Браца на Иван Николов. Върховният касационен съд изменя присъдата на глоба в размер на 25 лв. и заплащане на съдебните разноски по делото. Това са делата, описани в трите книги с присъди, издадени от ВКС за периода 1883–1902 г., които се съхраняват в архива на съда.

На 11 октомври 1897 г. д-р Ст. Данев е избран за член на учредения Софийския адвокатски съвет. Това е признание за неговия авторитет и за утвърденото му име сред столичната адвокатура. Събранието, свикано от председателя на Софийския окръжен съд Георги Писарев, приема на 8 октомври 1898 г. правилник за дейността на съвета, утвърден с Указ № 28 от 12 февруари 1899 г. От него се ръководят адвокатските съвети в страната при изработването на своите правилници.

През 1884 г. д-р Ст. Данев става редовен член на Българското книжовно дружество. Той е известен и уважаван университетски преподавател и учен. От летния семестър на учебната 1894/1895 г. до края на учебната 1897/1898 г. е частен хоноруван доцент по международно и международно частно право във Висшето училище и в Софийския университет. През 1900 г. излиза лекционният му курс „България в международно отношение. За капитулациите“, който слага началото на неговото богато научно творчество.

Юристът д-р Ст. Данев се изявява и в обществения живот. Името му е свързано с редактирането на списанието на Българското икономическо дружество (9 март 1895 – 1897 г.), както и с управлението на дружеството, чийто секретар на настоятелството е до 1900 г. През следващите години продължава членството му в

ръководните органи на различни български и международни организации – ангажимент, който заема все по-голямо място в неговото натоварено ежедневие.

След завръщането на Др. Цанков в България (20 декември 1894 г.) д-р Ст. Данев участва активно в процеса на възстановяване и обновяване на Либералната партия. Тогава обаче той за първи път се противопоставя открито и остро на стария партиен лидер. Не одобрява идеята му за обединение на всички либерали и заявява, че ще подаде оставка от Централното бюро и ще напусне партията. Не се кандидатира за депутат в IX ОНС.

От средата на 1897 г. започва нов етап в живота и в политическата кариера на д-р Ст. Данев. На 13 юли 1897 г. на заседание на Временното централно бюро Др. Цанков го посочва за свой приемник. Д-р Ст. Данев приема поста с пълното съзнание, че това ще му струва „жертви и неприятности“. Той се отблагодарява за доверието с пословична вярност и лоялност.

В уводната статия „Вместо програма“ в първия брой на новия партиен орган в. „България“ (1 януари 1898 г.) младият председател на умерената Либерална партия излага своите политически възгледи и цели, „политическото верую“ на партията. Д-р Ст. Данев се обявява за възстановяване на „конституционната държава“ и на „важната роля“ на народа в нея. Той посочва като главно изискване към вътрешната политика да бъде „съобразена с конституцията и действующите у нас закони“, а органите на властта да са „проникнати от почит към закона“. Разглежда решаването на финансовите въпроси като „крайъгълний камък за всяка разумна политика“. Специално внимание отделя на решаването на националния въпрос. След констатацията, че „собствените ни сили не стигат“ за това, той посочва необходимостта от „един силен фактор о който да можем да се облегнем“. Такъв фактор по думите му „може да бъде само Русия“. Д-р Ст. Данев подлага на критика режима на Ст. Стамболов и по-специално превръщането на страната в „оръдие в ръцете на неприятелите на Русия“.

Тези идеи намират реализация и развитие в документите на Първия редовен конгрес на Прогресивно-либералната партия

(11–13 декември 1899 г., ПЛП), който приема нейния устав и програма. Д-р Ст. Данев е утвърден за лидер, а Др. Цанков и Марко Балабанов са обявени за почетни членове на Централното бюро. Наред с организационното укрепване на партията и разширяването на нейното влияние и сред заможното селячество д-р Ст. Данев насочва дейността на ръководството ѝ към търсене на съюзници с цел създаване на коалиционни правителства. Тази стъпка е израз на неговия реализъм и убеденост, че Прогресивно-либералната партия няма капацитет и възможност за самостоятелно управление.

Като юрист д-р Ст. Данев участва активно в парламентарните дебати по уредбата на принципа на несменяемост на съдиите. По време на обсъждането на промените в Закона за устройството на съдилищата (ЗУС) през юни 1899 г., предложени от министър Петър Пешев (Либерална партия), той поставя въпроса за липсата на мотиви и обосновка на необходимостта да се промени съществуващият срок за придобиване на несменяемост и той да бъде „точно двадесет години, а не по-малко или повече“. В хода на дискусиата по Закона за изменение и допълнение на ЗУС (ноември 1909 г.), внесен от министър д-р Тодор Кръстев (Демократическа партия), д-р Ст. Данев отхвърля идеята да се „развържат ръцете“ на министъра на правосъдието за няколко месеца, за да прочисти съдийския състав. Той определя тази мисъл като „опасна и вредна“ за правосъдието. Основният му аргумент е, че ще се създаде прецедент, който може да се използва от всяко друго мнозинство в Народното събрание.

Д-р Ст. Данев продължава да упражнява адвокатската професия. Това се вижда от съдържанието на втората копирна книга (22 август 1898 – октомври 1901 г.), която включва 610 писма. От едно от тях става ясно, че той преупълномощава своя син – софийския адвокат Владимир Ст. Данев (1893–1969), да участва в отделни дела. В книгата се намира и заявлението му до фирменото отделение на Софийския окръжен съд, с което известява, че престава да е член на Управителния съвет на Износ-Вносна банка. Някои съдебни дела впечатляват със своя обем и продъл-

жителност – на Киро Н. Абаджиев от Свищов, на Исак Азриел и Лазар Арон – търговци от Русе, на Българското параходно акционерно дружество.

Както изисква Законът за адвокатурата, през 1899 г. в „Държавен вестник“ е публикуван първият списък на лицата, имащи право да упражняват адвокатската професия. В него д-р Ст. Данев е записан под № 101. Основанието за издаденото от Софийския окръжен съд разрешение е „предишна адвокатска практика“. Оттогава името му фигурира в ежегодните списъци с изключение на годините, когато е министър. Той бързо се сдобива с голяма клиентела и се утвърждава като един от престижните адвокати в столицата благодарение на своите професионални знания и умения, такт и уважение към колегите си и съда. С препоръка на Евлоги Георгиев д-р Ст. Данев става адвокат на строителното дружество за построяването на жп линията Цариброд – Вакарел. Замогва се, чувства се материално независим и обезпечен. И признава: „твърде скоро условията за работа ми станаха благоприятни“.

Д-р Ст. Данев е избран за председател на Софийския адвокатски съвет от Второто общо събрание на софийската адвокатска колегия (13 март 1899 г.). Това е ново признание на неговите качества и за неговата дейност. Богатият опит му позволява да види сериозните проблеми, пред които е изправена адвокатурата, и да открие сред тях нейното организиране и професионално израстване. Той изпълнява отговорно и с чест председателското си задължение до 1905 година.

В качеството си на председател на Софийския адвокатски съвет д-р Ст. Данев поздравява първата другарска вечеря на съдии и адвокати (7 септември 1900 г.), проведена по инициатива на Софийския адвокатски съвет, и споделя своето виждане за състоянието и бъдещето на адвокатурата. В словото си той отбелязва: „Едно време, преди петнадесетина и повече години, на адвокатското занятие се е гледало като на несериозно, несолидно; и сега пак тоя възглед се прозира доста и в много случаи, макар, че адвокатите са успели твърде много да се издигнат. Причината е,

че за съдиите е имало повече подбор, а за адвокатите кариерата е била отворена съвсем: който обича да заповяда. Предстои, прочее, на адвокатите много още да работят, за да се издигнат“. Той призовава съдийската и адвокатската корпорация да си помагат взаимно „в този път на усъвършенстване“. Обръща внимание и на уважението между адвокати и съдии, на „сближаването и въвеждането на пълна хармония между тях“ като предпоставка обществото да гледа „иначе“ на двете общности. Идеите му са подкрепени от присъстващите адвокати и магистрати, както и от председателя на ВКС Христо Павлов и от министъра на правосъдието Петър Пешев – официални гости на вечерята.

По същото време д-р Ст. Данев е избран за депутат в X ОНС (16 май 1899 – 29 ноември 1900 г.) от Оряхово.

Резултатите от изборите за XI ОНС (22 февруари – 23 декември 1901 г.) потвърждават извода на д-р Ст. Данев за слабостта на партиите и необходимостта от коалиционно управление. Той влиза в парламента с доверието, дадено му от избирателите в Бяла Слатина. Въпреки машинациите и задкулисни игри на монарха Демократическата партия и ПЛП съумяват да формират коалиционно правителство начело с П. Каравелов (20 февруари – 21 декември 1901 г.). Кабинетът получава подкрепата на Народната партия, а нейният лидер Ив. Ев. Гешов е избран за председател на парламента. Д-р Ст. Данев поема Министерството на външните работи и изповеданията.

За краткото време, докато е на власт, правителството изпълнява коалиционното съглашение, в което влизат редица програмни искания на ПЛП. Отменен е натуралният десетък (Закон за поземлен данък от 2 юни 1901 г.) и е въведен строг режим на бюджетни икономии. Полагат се усилия за възстановяване на потъпканата от радославистките кабинети буржоазна демокрация. Единадесетото ОНС приема решение за предаване на държавен съд на бившите министри Тодор Иванчов, Димитър Тончев, Михаил Тенев и д-р Васил Радославов. За държавен обвинител е избран народният представител Александър Малинов. Одобреният нов Правилник за вътрешния ред на НС води до демократи-

зиране и по-добра организация на парламента, до издигане на неговата роля като законодателен орган. Във външната политика д-р Ст. Данев се ръководи от разбирането, че България сама не може да осъществи националното си обединение и „трябва да си осигури подкрепата на Русия при бъдещото поставяне на Източния въпрос“. За да предизвика благоволенieto на Великите сили и да ги убеди да започнат реформи в Македония и Одринско, българската държава прави предварителни отстъпки, които имат много висока цена. Ограничена е дейността на Върховния македоно-одрински комитет, предприети са мерки против преминаването на чети в Турция и организирането на революционни действия в Македония. Д-р Ст. Данев отстъпва от основния принцип, върху който се основава и провежда дотогава българската политика – единството и единодействието между трите основни фактора: българската държава, екзархията и революционните сили в Македония и Одринско. Политиката на „отворените врати“ не дава желаните резултати. Великите сили и на първо място, Русия се стремят към запазване на статуквото в двете области. Освен това България не само няма съюзник сред балканските държави, но те са враждебно настроени спрямо нея.

През следващата година и половина д-р Ст. Данев оглавява три самостоятелни правителства на ПЛП (22 декември 1901 – 6 май 1903 г.), като едновременно е и министър на външните работи и изповеданията. По време на първото правителство е управляващ Министерството на народното просвещение (26 януари – 9 март 1902 г.). Депутат е в XII ОНС (22 април 1902 – 21 август 1903 г.) от София. За председател на Народното събрание е избран Др. Цанков. Начело на партията застава адвокат Антон Франгя.

Правителствата следват твърдо програмата и целите на ПЛП. Д-р Ст. Данев продължава политиката на убеждаване на Великите сили за необходимостта от реформи в Европейска Турция, въпреки че в тяхната позиция не настъпват промени. С тази цел кабинетът дава съгласието си за ръкополагането на сръбския архимандрит Фирмилиан за патриаршески митрополит в Скопската епархия, в която преобладаващо е българското население. Д-р

Ст. Данев е убеден, че това отваря пътя към реформи в Македония. На 31 май 1902 г. е подписана тайната българо-руска военна конвенция, която има отбранителен характер. Княз Фердинанд I е приет в Петербург като суверенен държавен глава. Независимо от това Русия не заема безусловна позиция в полза на справедливото решаване на българския национален въпрос. Д-р Ст. Данев пренебрегва този факт.

Под натиска на Русия в края на януари 1903 г. са разтурени Върховният македоно-одрински комитет и македоно-одринските дружества в страната. На 2 май 1903 г. Русия и Австро-Унгария приемат Виенската реформена политика. По-късно д-р Ст. Данев ще признае, че тя „не остави абсолютно никаква следа“. Претърпява провал и балканската политика на правителството поради възникналите сериозни разногласия между него и княза.

В следващите години, когато ПЛП е в опозиция, д-р Ст. Данев се отдава отново на адвокатската професия и на преподавателската си работа. По това време Софийската адвокатска колегия, която е най-голямата – 110 адвокати, 1/8 от общия брой на адвокатите в страната – 836, е изправена пред сериозни проблеми и разногласия. С грижа за нейното единство и развитие група млади адвокати поставят отново на дневен ред стария и остър проблем за прошенописците и миситите. Те директно сочат като отговорни адвокатите, които прибягват до услугите на мисити и подобни на тях лица, и настояват за спешни и сурови мерки с цел да се защитят името и „престижа... на адвокатското звание“. В отговор на писменото им заявление на 15 декември 1903 г. под председателството на д-р Ст. Данев се провежда извънредно общо събрание на Софийския адвокатски съвет. То възлага на председателя на съвета да определи един-двама адвокати, които „да изследват точно и безпристрастно“ проблемите и да излязат с предложения пред адвокатския съвет. Сред другите въпроси, които Софийският адвокатски съвет обсъжда, се открояват тези за възнаграждението на адвокатите по гражданските дела и за определянето на реда за адвокатската защита на бедните граждани. За целта е избрана шестчленна комисия със задача да изработи проекти за тяхното решаване.

Младите адвокати са особено настъпателни и активни. Те се обявяват за радикална промяна в организацията и дейността на адвокатските съвети, за нов подход при избора на ръководствата и нови изисквания към качествата на техните членове. Своите позиции излагат в писмен позив до участниците в Шестото общо събрание на Софийската адвокатска колегия (2 януари 1905 г.). Изводите и оценките в него за състоянието на адвокатурата са обективни и точни. Авторите на позива открояват като основна причина за бездействието на съществуващите адвокатски съвети липсата на широко обсъдена и утвърдена съсловна програма за защита на правата и интересите на адвокатите, която да е валидна за всички съвети. Те изразяват сериозни съмнения, че лицата, които оглавяват съветите, „не представляват достатъчна гаранция, че ще ратуват усърдно и енергично за осъществяването“ на една такава програма. Затова настояват в новия адвокатски съвет да се изберат „енергични и способни колеги“, милеещи за интересите на съсловието. Авторите на позива смятат традицията да се избират най-известните адвокати за неудачна и безперспективна. Аргументът им е, че като „видни политически дейци с предимство на заседнал и оholen живот“ те не чувстват еднакво с мнозинството „неминуемата нужда от подобрене неспособните условия“ на живот и практикуване на професията от останалите им колеги. Действително това е един сериозен проблем на адвокатурата, който по-късно се поставя в центъра на вниманието и на Съюза на българските адвокати.

Критично настроените млади адвокати правят конкретни предложения за подобряване на материалното положение на членовете на колегията, за откриване на адвокатска библиотека, за етични и професионални отношения между адвокати и магистрати, като чертаят и планове за бъдещето. Те поставят кардиналния въпрос за професионалното и нравственото единение на адвокатурата и виждат неговото решение в установяването на връзки между отделните адвокатски съвети в страната и изработването на една бъдеща съсловна програма с цел „за създаване дух на адвокатска солидарност“. Идеята за свикване на адвокатски конгрес

показва верния път за развитие на адвокатурата. Шестото общо събрание преизбира д-р Ст. Данев за председател на Софийския адвокатски съвет. Той остава на този пост до 1908 г. Безспорно това е израз на доверие и атестат за неговите качества.

Като адвокат и председател на Софийската адвокатска колегия д-р Ст. Данев участва в работата на Първия събор на българските правници (5–10 юли 1905 г.).

Той е депутат в XIII ОНС (2 ноември 1903 – 18 април 1908 г.) от Цариброд. В XIV ОНС (15 юни 1908 – 15 февруари 1911 г.) влиза като представител на Първа Врачанска околия. През тези години работи за организационното укрепване и функционирането на партията в условията на опозиция. Съпричастен е към всеобщото одобрение и възторг от провъзгласяването на Независимостта на България на 22 септември 1908 г. Продължава адвокатската и преподавателската си дейност.

На 11 март 1911 г. умира символът и лидер на ПЛП Др. Цанков, но и след смъртта му тя продължава да носи етикета „цанковистка“. Това е тежък удар за партията и лично за д-р Ст. Данев.

Прогресивно-либералната партия влиза отново във властта на 16 март 1911 г., когато заедно с Народната партия формира коалиционно правителство, оглавявано от Иван Ев. Гешов. Прогресивно-либералната партия одобрява по същество Закона за изменение на Конституцията, приет от XIV ОНС. Тя определя критиката на спорния чл. 17 като „пресилена“ предвид задължението на парламента да се произнесе по всяко международно споразумение.

В V ВНС (9 юни – 9 юли 1911 г.) д-р Ст. Данев е депутат от Първа Врачанска околия, като отказва мандата от Орхание. Юристите в парламента са 95-има. Избран е за председател на V ВНС. Вестник „Утро“ пише: „Едва ли може да се намери друго лице, което издигнато над партийността и политическите пристрастия да се задържи на висота неопетнено, но и със своя такт, похват и жест да може да запази духа и настроението в събранията“. Депутатите одобряват втората поправка на Търновската

конституция. България е провъзгласена за царство, а броят на министерствата е увеличен от 8 на 10.

Д-р Ст. Данев е член на Управителния съвет на Народно осигурително дружество „Балкан“. Той става адвокат и председател на Управителния съвет на Генералната ипотечарна банка (1912 г.).

Лидерът на ПЛП е народен представител в XV ОНС (15 октомври 1911 – 23 юли 1913 г.) отново от Първа Врачанска околия. От 15 октомври 1911 до 1 юни 1913 г. е председател на Народното събрание. Сред приетите закони се отличават Законът за изменение на някои членове от Избирателния закон (20 март 1912 г.), с който се въвежда напълно пропорционалната избирателна система за всички видове избори. Със Закона за административното правосъдие (3 април 1912 г.) се „учредява за цялото царство един Върховен административен съд с седалище в София“. Българското книжовно дружество е преобразувано в Българска академия на науките (1 февруари 1912 г.). Създаден е съкровищен резервен фонд, със средствата от който да се погасяват държавните дългове по време на война (2 април 1912 г.). На 11 април с.г. е обнародван Законът за Държавното музикално училище, а месец по-късно (8 май) влиза в сила и Законът за Военната академия. Това е само част от богатата законодателна дейност на XV ОНС.

Като председател на XV ОНС д-р Ст. Данев е в течение на преговорите за създаване на Балкански съюз, който по думите му има „голямо историческо значение“ за страната. През април 1912 г. той представя пред император Николай II Българо-сръбския договор, сключен на 29 февруари 1912 г. Руският монарх не приема да бъде върховен арбитър по спорната зона в Македония на запад от р. Вардар – вместо това той призовава към търпение и сдържаност и предупреждава, че за същото настояват и Франция, и Англия. Въпреки сложната и неблагоприятна ситуация д-р Ст. Данев пише в спомените си: „След зряло обсъждане на създаването се вече положение, България се реши да хвърли зара“. На 5 октомври 1912 г. започва Балканската война.

Д-р Ст. Данев участва в състава на българската делегация, която подписва Чаталджанското примирие с Турция (20 ноември 1912 г.). Протоколът е подготвен от него. Независимо от това България отказва да приеме предложението на Турция за примирие. Той е ръководител и на българската делегация на Лондонската конференция за мир (3 декември 1912 г.) Правителството и цар Фердинанд I отхвърлят и предложенията за преговори на Решид паша от 15 декември.

Два месеца след падането на Одринската крепост (13 март 1913 г.) е подписан Лондонският мирен договор (17 май 1913 г.), с който се слага край на Балканската война. Принос за този успех на българската дипломатия има и д-р Ст. Данев като ръководител на българската делегация. Прекомерните претенции на България не срещат одобрение и подкрепа от Великите сили, включително и от Русия, и изострят отношенията между съюзниците. На 19 май Сърбия и Гърция подписват таен договор, чиято цел е военна победа и съкрушаване на България. Те получават подкрепата на Румъния и Черна гора. Вярата в Русия и победите в Балканската война, еуфорията, обхванала България, пречат на д-р Ст. Данев и на правителството да преценят реално новата ситуация и произтичащите от нея опасности и на първо място, териториалните претенции на Румъния.

След подписването на договора за мир в Лондон Иван Ев. Гешов подава оставката на правителството. На 1 юни 1913 г. д-р Ст. Данев оглавява поредния коалиционен кабинет с Народната партия, като заема и поста министър на външните работи и изповеданията. Подвластни на патриотичните чувства и амбиции, вместо да проявят чувство за реализъм и гъвкавост, министър-председателят и правителството с известна самонадеяност продължават курса на отказ от всякакви отстъпки. Д-р Ст. Данев се ръководи от своята убеденост, че Русия ще поеме арбитража в споровете със Сърбия. Той отказва участието на България в конференцията на министър-председателите на страните от Балканския съюз, организирана в Русия.

Руското правителство официално е информирано (9 юни) за българските условия и изискването арбитражът да бъде приключен до 8 дни. С оглед на това д-р Данев обявява, че на 16 юни ще пътува за Петербург. Той обаче не успява да замине, защото в 3 часа на същия ден, без да информира правителството, по заповед на цар Фердинанд I Главното командване на армията нарежда българските войски да атакуват сръбските позиции на Овче поле и Брегалница. Д-р Ст. Данев определя този акт като „престъпно безумие“ и още същия ден кабинетът нарежда да се спрат бойните действия. Сърбия и Гърция не приемат предложението за прекратяване на огъня.

Така започва Междусъюзническата война. Турция и Черна гора обявяват война на България, а на 27 юни румънските войски преминават границата. Обградена от всички страни, България е принудена да капитулира. Признавайки провала на своята политика, на 2 юли 1913 г. д-р Ст. Данев подава оставка. На 28 юли с.г. е подписан мирният договор в Букурещ, а на 16 септември – Цариградският договор с Турция. Българският монарх и правителството следват максимата „всичко или нищо“. В спомените си д-р Ст. Данев посочва като причина за катастрофалното поражение авантюризма на двореца и на някои среди във висшето офицерство.

Оттук нататък участието на д-р Ст. Данев в политическия живот е белязано от вината за първата национална катастрофа. В XVI ОНС (19–31 декември 1913 г.) и в XVII ОНС (20 март 1914 – 15 април 1919 г.) той е народен представител отново от Първа Врачанска околия.

По решение, прието на първата Извънредна сесия на XVII ОНС (10 юни 1914 г.), в съответствие с чл. 106 от Търновската конституция, избраната предварителна анкетна комисия започва анкетиране на цялостното управление на правителствата на Ив. Ев. Гешов и на д-р Ст. Данев, включително подготовката и воденето на Балканската и Междусъюзническата война. Процесът е прекратен, защото докладът, който е готов през април 1919 г., не е обсъден от Народното събрание.

В новите политически условия д-р Ст. Данев продължава да упражнява адвокатската професия. С писмо от Анаконда (щат Монтана, САЩ) към него се обръща адвокат Чарлз Авери с молба да съдейства за установяването на наследника на Димитър Стойков Гунчев, починал там на 21 октомври 1915 г.

Д-р Ст. Данев не изоставя и преподавателската и научната си дейност. От летния семестър на 1916/1917 учебна година до 15 септември 1934 г., когато е освободен от длъжност по пределна възраст, той е частен хоноруван доцент по международно и международно частно право във Висшето училище и в Софийския университет. По същото време е редовен професор по дипломатическа история в Свободния университет в София.

Прогресивно-либералната партия и д-р Стоян Данев се обявяват против присъединяването на България към Централните сили и се присъединяват към акциите на партиите, подкрепящи Съглашението. На 17 септември 1915 г. той участва в особеното съвещание, председателствано от цар Фердинанд I, на което опозиционните лидери единодушно отхвърлят сключването на съюз с Австро-Унгария. В хода на войната д-р Ст. Данев предлага да се подпише отделен мир със Съглашението с мотива, че Българският фронт е оставен изключително на българските войски. Това предложение не се приема от монарха, който още вярва в победата на Германия.

Д-р Ст. Данев е назначен за министър на финансите в двете многопартийни коалиционни правителства с участието на НП, ПЛП, Радикалдемократическата партия (РДП), Българската работническа социалдемократическа партия (БРСДП) (обединена) и Българския земеделски народен съюз (БЗНС), ръководени от Теодор Теодоров (28 ноември 1918 – 7 май – 6 октомври 1919 г.).

Той е народен представител от Пловдив в XVIII ОНС (17 август 1919 г.), в което ПЛП получава само 8 места. Отново е министър на финансите (6 октомври 1919 – 16 април 1920 г.) в коалиционното правителство на малцинството начело с Ал. Стамболийски. Земеделското мнозинство касира избора му за депутат в XIX ОНС (15 април 1920 – 11 март 1923 г.).

След поражението на ПЛП на последните три парламентарни вота по предложение на д-р Ст. Данев Петият конгрес на партията, проведен в Стара Загора (12–15 септември 1920 г.), взема решение да започнат разговори с НП за обединение на двете партии. Преговорите, които се водят на 6–8 ноември, завършват с успех и на политическата сцена се появява Обединената народно-прогресивна партия (ОНПП). Тя тръгва по пътя на единодействие с противостоящите на земеделския съюз партии. На 6 юли 1922 г. ОНПП, ДП и РДП образуват политическата формация „Конституционен блок“. На 17 септември новото обединение организира антиправителствен събор в Търново. Това дава повод на управляващите да се разправят с опозицията. На път към старата столица д-р Ст. Данев и лидерите на другите буржоазни партии са подложени на издевателства и унижение от участниците в конгреса на цвеклопроизводителите. Те са арестувани и задържани в V полицейски участък в София. Оттук в началото на декември са преместени в шуменския затвор.

На 17 октомври 1922 г. влиза в сила Законът за допитване до народа за виновността на министрите от кабинетите на Ив. Ев. Гешов, на д-р Стоян Данев и на Ал. Малинов за обявените и водените войни и за последвалите ги катастрофи през 1913 и 1918 г. След проведения на 19 ноември референдум д-р Ст. Данев и още 11 бивши министри са осъдени и остават в шуменския затвор. В килията той посреща 65-ия си рожден ден. Колко тежко изживява случилото се и каква незаличима следа оставя то у него, се вижда от краткия запис в мемоарите му: „Ако знаех, че политиката ще ме доведе до турския зандан в родния ми град, никога нямаше да се заловя за нея“. Той признава, че от шуменския затвор започва и неговата „раздяла с политиката“.

Д-р Ст. Данев е избран за депутат в XX ОНС (21 май – 22 септември 1923 г.) от София. Той е един от 15-те представители на Конституционния блок срещу 212 на БЗНС. Подкрепя преврата от 9 юни и правителството на проф. Александър Цанков, а след излизането си от затвора участва в създаването на Демократическия сговор.

Независимо от политическите си ангажименти д-р Ст. Данев се връща отново към адвокатската професия и живота на правната общност. Доказателство за международния му авторитет като адвокат, юрист и учен е кореспонденцията му със Съюза на немските домопритежателски сдружения в Бохемия по повод на подготовката на специализирано издание на действащите Европейски жилищни закони. Тази връзка допълва и обогатява списъка на международните му контакти. С писмо от 11 септември 1923 г. Съюзът търси неговото съдействие да получи българските жилищни закони, които да бъдат включени в сборника. Д-р Ст. Данев закъснява с отговора си поради това, че отсъства от столицата. Отзивчив и коректен, в две последователни писма от 5 и 19 октомври той изпраща българските закони с конкретни пояснения към тях. В своите бележки специално отбелязва ролята на жилищните комисии и конкретно задължението им да определят размера на наемите. Отчитайки жеста, от немския съюз му изпращат вестници, в които се описва жилищното законодателство в Италия и в Швейцария.

Адвокат д-р Ст. Данев е делегат на Третия събор на българските правници (6 и 7 май 1926 г.). Той взема отношение в дискусията по реферата на проф. Г. П. Генов „Ньойският мирен договор от гледище на публичното и частно международно право“ и бележките, направени от проф. П. М. Богаевски, проф. д-р Й. Фаденхехт и Н. Константинов. В изказването си д-р Ст. Данев изразява пълна подкрепа на оценките и изводите за несправедливия характер на договора и за опасните последици от него за мира на континента.

От архивните документи, призовки, разписки и квитанции се вижда, че през периода 1901–1940 г. клиенти на д-р Ст. Данев са хора от градове и села от цялата страна – София, Козлодуй, Орхание, Фердинанд, Дупница, Оряхово и др., които той защитава пред трите инстанции. В архива му се съдържат и документи на неговия син – адвокат Владимир Данев, с когото продължават да работят заедно.

Д-р Ст. Данев е включен в първия алманах (1925) на Съюза на българските адвокати (СБА) – като адвокат и член на съюза. Тази информация се съдържа и в алманаха от следващите години. Тя се потвърждава от бележките за внесен членски внос за съюза и за Взаимоспомагателната каса, за абонамент за „Адвокатски преглед“, както и от писмата, изпратени до него от централата на СБА, съдържащи различни проекти, окръжни и др. Сред тях са писмото на УС на СБА до министър-председателя проф. Б. Филев във връзка със законопроекта за защита на нацията (1941), както и окръжно № 165 от 16 ноември 1942 г., с което месец декември с.г. се обявява за агитационен месец с цел увеличаване на числеността на съюза и организационното му укрепване. Активната кореспонденция между д-р Ст. Данев и УС на СБА потвърждава ангажираността му с дейността на организацията.

Ново признание за международния авторитет на д-р Ст. Данев е писмото от Международното дружество на адвокатите в Ню Йорк (4 юни 1931 г.) с предложение той да стане негов представител в България. Д-р Ст. Данев приема предложението (2 юли) след уточняване на задълженията и хонорара. На 24 септември 1931 г. Международното дружество на правистите го информира за целите и задачите на списание „Международен тримесечник на адвокатите“. От запазеня архив се вижда с какво усърдие той подрежда писмата от страната и чужбина. А самите писма го разкриват в чисто човешки план и като търсен и ценен професионалист.

На 6 декември 1935 г. във връзка с акцията за попълване на библиотеката на околийския съдия Софийската адвокатска колегия се обръща към д-р Ст. Данев с молба да подари някои от своите издадени трудове или да ги отстъпи на приемлива цена.

Богатият адвокатски и политически опит позволяват на д-р Ст. Данев да осмисли отношенията адвокат – политик. Той е убеден, че адвокатите „играят една благотворна роля в политическия живот на страната“ и отдава това, от една страна, на финансовата им независимост, дължаща се на доброто възнаграждение, а от друга – на тяхната гражданска интелигентност. Д-р Ст. Данев

реалистично отчита разнородния състав на адвокатурата и се отнася критично към тези, които петнят името адвокат. По думите му „няма по-големи пакостници за правилното развитие на политическия живот, а па и за примерното правораздаване от адвокати, които не могат да си изкарат хляба“. Той характеризира тези адвокати като „долнопробни демагози в политиката“, като хора, които „не могат да се нарекат същински помощници при раздаване правосъдието в съдилищата“. Д-р Ст. Данев се отнася с уважение и респект към съдиите. Той оценява по достойнство техния професионализъм, труд и поведение и отбелязва, че „те се държаха на висотата на положението си“. Сред съдиите той откроява имената на Порфирий Стаматов и на Христо Стоянов. Не скрива разочарованието си от решението на ВКС по делото на митрополит Климент. Разглежда взаимното уважение между адвокатите и магистратите като предпоставка за добро правосъдие.

В XXI ОНС (9 декември 1923 – 15 април 1927 г.) д-р Ст. Данев влиза с листата на Демократическия сговор от гр. Фердинанд. За последен път е депутат в XXIII ОНС (20 юли 1931 – 19 май 1934 г.) от Нова Загора. Неговата дълга парламентарна дейност преминава през 13 обикновени народни събрания и едно Велико народно събрание, като в две от тях той е председател на парламента. Такъв парламентарен стаж има само Теодор Теодоров.

Адвокатът и политик д-р Ст. Данев е също толкова успешен и на научното поприще. Годишите между 1920 и 1935 са най-плодоносни в неговата дългогодишна изследователска и преподавателска дейност. Тогава излизат от печат седем от книгите му. Изнася лекции и в Рим, Париж, Хага, Будапеща.

Богата е и неговата обществена дейност. Той е член на управителния съвет и председател на Българския червен кръст (1924–1934) и подпредседател на Международния съюз на червения кръст в Женева. Участва в управителния съвет на различни стопански дружества и банки – Народно осигурително дружество „Балкан“ (1929), „Френско-българска банка“ АД (1939, 1945), „Балкан Живот“ Народно осигурително дружество (1939, 1945) и

„Балкан“ Общо преосигурително дружество (1935, 1945). Влиза в състава на Постоянния арбитражен съд в Хага, на Висшето съвещателно тяло към Британо-българската търговска камара в София и на редица други международни правни и изследователски организации. Почетен член е на Славянското дружество в София. Член на ефорията на Висшето училище и изпълнител на завещанието на Евлоги Георгиев, както и на завещанието на Димитър Цанов. В България членува в 18 дружества, съюзи, лиги, а в чужбина – в 7.

Д-р Ст. Данев е най-дълго живелият адвокат и министър-председател на България. Той става свидетел и на дълбоките политически и обществени промени, започнали след 9 септември 1944 г.

Умира на 30 юли 1949 г. на 91-годишна възраст. До края на живота си носи обвинението за краха на националния идеал. Родолубец и демократ, д-р Ст. Данев допринася за икономическото и културното развитие на страната. Учен с международен авторитет в областта на международното частно право и на дипломатическата история. Дългогодишен председател на Софийския адвокатски съвет с безспорни заслуги за организирането на столичната адвокатска колегия.